

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԶԱՅՆ

ՅԵՐՈՅԵՅԸՆԻ
ՆՈՅՏՈՒՄՈՒՅՅԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՕՐԳԱՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԲԵՅՈՒՇՆԵ Է ԲԱԺ-ՇՆՈՐԴԵՐԻ ԲՈՒԹԻՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԶԱՅՆ (օրաթերթի)

ԲԵՇՏԱՆՈՐԴԵՆԻՆ Է

1 ամիսը	8 ր.	3 ամիսը	21 ր.
2 ամիսը	15 ր.	4 ամիսը	25 ր.

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՍԱՐԸ 50 ԿՈՊ.

Հասցեն՝ Тифлисъ, Головинский просп. № 25. Tiflis. Rédaction du journal «Jogovrdi Dzain». Телефонъ 10-39.

Խմբագրութիւնը բաց է սպեկտր (բացի կիրակի եւ տոհմապահման օրերէն) ժամեր 9—2-ը, խի գրասենեակը նստել երեկ. ժ. 6—8:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵՋՈՒՈՎ

ՏՈՂԱՑԵՂՈՒՄ

Առաջին երեսի վրայ 50 կոպ

Վերջին երեսի վրայ 30 կոպ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրոնտում հանգիստ է:
Յեղափոխութեան նոր ցնցումներ Գերմանիայում:
Գերմանիայի եւ Լեհաստանի վեր:
Դաշնակիցների տպառնային գրաւել Գերմանիան:
Մօտալուտ յեղաերջումը Թիւրքիայում:

Բանի որ բանուոր գասակարգը շահագրգռուած է, որ իր երկրի արդիւնաբերութիւնը զարգանայ, որովհետեւ միայն զարգացած արդիւնաբերութեան հողի վրայ դեմօկրատական պետութիւնը հնարաւորութիւն ունի իրագործել բանուորութեան օգտին ուղղուած սոցիալական բարեկաւուսները, իսկ ինքը բանուոր գասակարգը զիջումներ ստանայ գրամատերերից աշխատավարձի և աշխատանքի օրուայ վերաբերմամբ, միանգամայն պարզ է, որ բանուոր գասակարգը, իր գասակարգային անտեսական շահերը ի նկատի առնելով, պիտի սրաշուղթի կողմէն արգելադրուի արդիւնաբերութիւնը և նրա յեռաբան պետութեան շահերը: Այս պատճառով, բոլոր բարեկարգի և անտեսապէս զարգացած երկիրներում կազմակերպուած բանուորները, թէև հետևած են, այն էլ մասամբ, սոցիալիզմին, բայց որովհետեւ նրանք ըմբռնուած են սոցիալիզմը, որպէս իրենց ցեղատեղի կողմից գործադրող սոցիալական ընթացիների սկզբունք, նրանք, սոցիալիստ լինելով հանդերձ, արձաքին աշխարհի վերաբերմամբ պաշտպանուած են իրենց պետութեան և բոլորից ազգի շահերը:

Կարող է միևնույն ժամանակ լինել ազգամուլ իր բուրժուազիայի հետ միասին, (Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատ բանուորները համաշխարհային պատերազմի վերաբերմամբ), կամ, քնդհակառակը, բուրժուազիայի հետ միասին հետեւել խաղաղ բարեկաւուսութեանը (օրինակ՝ Վրաստանի հայ բանուորները և գրամատերերի խոշորագոյն մասը, ինչպէս խոստովանուած է «Сол. Демок.» թերթը, կողմնակից են Անդրկովկասի միացմանը):

Պարզ է, ուրեմն, որ բանուոր գասակարգի անտեսական շահը գրաւական չէ, որ նրա գասակարգային գաղափարը, այսինքն սոցիալական ընթացիների, կամ սոցիալիզմի, գաղափարը անպայման պիտի լինի խաղաղամտական:

Բ Ժ Ե Կ Ա Պ Ե Տ

3. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

Նախկին Իսպանիայի սահմանադրութեան և երկրային հիւանդութիւնների մասնագէտ, Ֆրանսիայի և արաբի հիւանդ. Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոցեան ժամը 5—7-ը: Մոտալուտ, Թիւրքիայում 3. Յն. 16—69: ա. 0. 100—44

Թիւրքիա, 28 դեկտեմբերի

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐԸ

Բանիցս անգամ մենք արդէն մասնանշել ենք այն հանգամանքը, որ Անդրկովկասի պայմաններում սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմը ոչ այլ ինչ է և՛ լեզի, և՛ թէ ոչ մի նոր միջոց շտիկնատական և ազգամուլ ձրգտուների: Եւ այժմ վերջնականապէս պարզուած է, որ մեր տեսակէտը եղել է միանգամայն իրաւացի և արդար:

Բ Ժ Ե Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. ՄԵՐՈՒՐԵԱՆ

Նախկին արաբիստ Թիւրքիա եւ Մասկոպի ճամարաբանների կիրակաւոր: Մասնագէտ մեղիկ հիւանդութիւնների՝ բուխսի և արսի, բորուկուլոթիւնը իր բնագոյնից և իր յայտնուելու պարագայում է, որ մեր տեսակէտը եղել է միանգամայն իրաւացի և արդար:

Այդ չի նշանակուած, ի հարկէ, որ սոցիալիզմի գաղափարը բուն էութեան ազգամուլութեան արտայայտութիւն է, և թէ զանուած են գործիչներ և կուսակցութիւններ, որոնք այդպիսի գործադրութիւն են տալիս այդ գաղափարին: Սակայն մենք համոզուած ենք, որ սոցիալիզմից անհրաժեշտօրէն չի էլ բխուած և ազգերի համերաշխութիւնը: Եթէ սոցիալիզմը, ինչպէս մենք տեսնում ենք քաղաքակիրթ երկիրներում, հանդիսանում է, որպէս սոցիալական ընթացիների ընդհանուր արդարութեան սկզբունքի գործադրութիւնը, որ նշանակուած է պետութեան միջամտութիւնը գործատերերի և բանուորների անտեսական փոխարարութիւնների մէջ:

Իրանով բացատուած է, որ Եւրոպայի և Ամերիկայի սոցիալիստական կուսակցութիւնները կանգնած են սոցիալիստական հողի վրայ և երբեմն բռնուած են շտիկնատական ընթացի: Եւ այլ կերպ չի կարող լինել, քանի որ այսպէս բռնուած սոցիալիզմը ոչ մի կապ չունի ազգային փոխարարութիւնների հետ, քանի որ այդ գաղափարը և ազգերի եղբայրութեան գաղափարը գտնուած են գանազան մակարդակների վրայ: Ուրեմն բանուոր գասակարգը, որ հետևուած է սոցիալիզմին, զրգուած իր անտեսական գասակարգային շահերից, այն գասակարգային շահը ի նկատի առնելով:

Մաւախ, մեզ մօտ պործող սոցիալիստները շարունակուած են պնդել, որ իրք թէ սոցիալիստական կուսակցութիւնները ոչ թէ անպայման պիտի համարուեն միջազգային, բայց թէ մինչև անգամ սոցիալիզմը աշխարհի երեսին միակ խողաղափարական գաղափարն է, և ով որ սոցիալիստ չէ, անպայման ազգամուլ պիտի հանդիսանայ:

Սա արդէն մի տեսակէտ է, որը մենք պիտի պարզապէս յայտարարենք ոչ անկեղծ, եթէ նա վերաբերուած է սոցիալիստական ուժեղ կազմակերպութիւններին կամ զանազան պետութիւնների սոցիալիստական բանակի մեծամասնութեանը, աւելի ճիշտ ասած՝ «պաշտօնական» սոցիալիստական նօտանքներին: Այնտեղ կարիք չկայ բերել օրինակներ, քանի որ մենք յաճախ առիթ ունենք քննադատելու մեր երկրի գոնազան սոցիալիստական կուսակցութիւնները, որպէս անհամարալից ազգամուլ ու շտիկնատ հոսանքներ:

Բ Ժ Ե Կ

ԳՐ. 3. ԳԱԼՈՒՍԵԱՆ

Նախկին արաբիստ Թիւրքիա համարաբան կիրակաւոր և պրոֆես. Oltremare-ի վերականգնող հիւանդութիւնների մասնագիտական բուժարանի:

ՆԵՐՔԻՆ և ԳՆՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՅԻԼԻՍ) ներարակումն «606»-ի և «914»-ի, ՖԻԶՍԱՆՈՒԱԿԱՆ, (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կրծկակաղանկները) և ԳՆՆՈՒՄ ցաւերի:

Կիւրաբարձական կարիքներ:

Ընդունելութիւն ամեն օր, ստու. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը: Կիրակաւոր, № 11: 100—4

միմեքի մէջ, որոնք կուսում են բողոքելով զէմ. և մենչեկիններ, կարծես, գրկուելով այն ծանր շուքից, որը ներկայացնում է նրանց համար պետական գործունէութիւնը, որախոթեմքն ա շահաւիճակով յայտարարել են ի յայտարարելի, որ նրանք նորից միանում են բողոքիչներին հետ: Այսպիսի մի բանում է ընդունել մենչեկինների կենտրոնական կոմիտէն:

Անա այս նոր ուղղութիւնն է, կամ աւելի ճիշտ ասած, ամենաճիշտ ուղղութիւնն է, որը այժմ նորից ընդունում են Անգրիկական սոցիալ-դեմոկրատիայի այն շրջանները, որոնք անշատուէր են վրաց ազգային սոցիալ-դեմոկրատներին և կազմակերպում են «Социаль-Демократъ» և «Մշակ» թերթերի շուրջը:

Ճիշտ է, նրանք էլ են երբեմն շեղում «խիստական» ճանապարհից, օրինակ, պ. պ. Չոն-բարեանները ջանք են թափում մասնակցութիւն ունենալ Հայաստանի կառավարութեան մէջ, բողոքովն մտադրութեան տարով, որ մենչեկեան կենտրոնական կոմիտէն այժմ արգելել է իր անդամներին այդպիսի բուրժուականութիւն իր այն որոշումով, սրբ տպուած է «Социаль-Демократъ»-ի վերջին համարում: Բայց ընդհանրապէս, ուստի և հայ մենչեկ սոցիալ-դեմոկրատները այժմ վերագրում են իրենց ճիշտ դիրքերը, մարքելով իրենց գազափարները ազգային և պետական, անիծում բուրժուական ճանապարհաշարմունքներին:

Թէ ինչպէս պիտի վերաբերուի այս բողոքին նույն բանաբանութիւնը, այդ մասին միւս անգամ:

ՏԱՐԵՄՈՒՏԻ ԽՈՂԵՐ

Ծանր, հոգեմտ խոսքեր են ծանրաբեռնում մեր ուղեղը՝ տարեմուտի նախօրեակին...

Ինչպիսի գոխային և արձախորանքով իր տարի եղան 1918 թիւը: Անցեալ դեկտեմբերին ձեռնարկը կանցնէր, որ Իսթեթ-Սոաշէնը կամ Շուլաբերը կարող են կուսակենտրոն դասակարգը իրար հետ բարեկամորէն ապրող և շատ ազգայնական կողմերով զօրուած երկու ժողովուրդների վրայիցների և հայերի միջև: Եւ սոր կակիծն է համակում մեր սիրտը, երբ տկանուտես ենք այսօր շովինիստական հիպոթէզին, ազգամոլութեան նեխուած արժէքների վերաբերւորազորման... Եւ գաղտնիութեամբ մենք համոզուած ենք, որ երկու շարեան ազգութիւնների լուսազոյն աժիբը և ազիւ մարտըր անգոր են վերջ ապու ստեղծուած խայտառակութեանը, անգոր են մեր երկիրը եկած օտարների Իսթեթիցների օտաւ դուրս դալու իրեն կուսակական ուժեր ընդունակ ըմբռնելու համամարդկային վեճ գազափարները: Եւ շարեանակում է կարայրասարան պատերազմը, որ օրի գրայ լիւում են նոր և նոր զոհեր կրելու ժողովուրդները բաժանող թոյր նոր և նոր նուաճումներ է անում... Եւ դեռ ևս չկայ հակաթոյր...

Ինչ գրել, երբ նախօրը գիտես, որ անօգուտ են անցնելու ուրիշին անկեղծօրէն յամուած թոխտերը...

Ինչ գրել, երբ գիտես, որ դրանով սպեղանի չես դուռը երկու ժողովուրդների կուրծքը ակուտը վերքերին:

Իսկ այժմ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ամեն հնար պէտք է գործ դնէ՝ նպաստելու, որ կանգ առնէ և վերջանայ անմիտ արեւմտեցութիւնը, որ չքանայ նայակերութեան մէջ մարդու աշխատանքները, որ նորից վերականգնուի օտանաբուրժուաւ կարգութիւնը և ազատութիւնը...

II

Մի տարի, չարիքներով, արիւն արցունքով և անէճքով բեռնաւորում մի տարի է, որ հետանում

է անցեալի շարքը: Այս մի տարում, ինչպէս մի ակնթարթի ընթացքում կատարուեց մի նստախան դժբաղդութիւն և որպէս զի վերանան նրա անբաժնութիւնները՝ հարկաւոր են երկար տարիներ: Արդարացի էր Մարտին կուսերը, երբ առում էր, թէ զգրադուրութիւնը գալիս է միմեքիցով և հետանում է վիճելով... Արդեօք քանի՞ տարի պէտք է անցնի, որ հայ ժողովուրդը մոտուայ Արգանանի, Կարսի, նրա շրջանի, Ալեքսանդրապոլի, Շիրակի, Սուրբաբուի, Գառնի, Կարսի և Կոտայի ու Սիւսիքալաքի զէպերը... Իսկ Նուխիսի և Արշէլը և նրանց փշրանքների ղեկավարները Արգանի ափերին և Յարսիկի-Կոյուղիի լեռներում, իսկ Գեղարշի և Շամախու հայ պիւզերի հիմնադրատեղ կարծաւորը, իսկ Բագուի հրէշային կատարածը... Իսկ հայ գաղթականների կրած սարսափները օտար անտաններում՝ անկուսակաւը լցուած հարեաններով շրջապատուած... իսկ Բագուի հրէշային կատարածը և անլուր բնութիւնները...

Եւ արդեօք կը ստացուեն այս զուլումները...

Իսկ հայկական ներքին խոցերը... ապա Բաւաթի, Իարաշխապի և Դոխ-Բուլաղի աղկաւոր հեծեմանքերը հայ խմբերի ու խմբակներին, նստակեաց և շրջիկ աւազակների պատճառած, տարբեր տեսակի, և մեծ ու փոքր վաղորների բացալայտ և դադուակ թաւանները... Իսկ գաղակցականների խմբական և մասնակի «քեռայրուրութիւնները»... որոնք վերջ ի վերջոյ նայ ժողովուրդը հասցրին այս ամեն տեսակէտից պահարակիւ և ամօթարի պատերազմին... Մոխալներով եկած այս չարիքները ի՞նչբրով պէտք է հետանան:

III

Բայց մեր ազգային մասնակի վշտի հետ միաժամանակ մենք այս անցնող տարում ակնատես և զօրեղ ոչ, զի է ասել սխմատես, մենք և մասնակից եղանք Իսթեթիցների փայլուն յաղթանակին... Հայ ժողովուրդը, իր ուժերը ներածին շափ, իր ազնիւ ձգտումներով

ամեն կերպ աշխատել է օգնել Իսթեթիցներին մարտելու: Գիրմանո-Սուլանեան կողմիցիայի ղեմ: Մենք, բայց ճակատով և հանգիստ խղճով, այսօր ուրախ ենք այն գիտակցութեամբ, որ նոյնիսկ մահացու վտանգի օրերում մենք չենք զաւաճանել Իսթեթիցների գործին, և այսօր արդէն մենք տեսնում ենք մեր անձնուրաց բարեկամութեան զնաճատման առաջին նշանները՝ Իսթեթիցները ճանաչել են Հայաստանին իրեն կուտող կողմ ընդդէմ գերման-օսմանեան միութեան: Եւ այդ մենք համարում ենք արդարութեան յաղթանակը, չափազանց թանկ նստեց նա հայերին, շիտակ, ուղղուողի՞մ, քաղաքականութեամբ և առանց մի արատի, Մանուկ Հայաստանը այսօր կանգնած է աշխարհքի հանդէպ և իր գարաւոր դասն է պահանջում...:

Իսկ այս պահին պէտք է խորացնել և ամրապնդել այս անցնող տարում ծրլ առած գրութիւնները:

Կ. Չրեց

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«Մշակը» իր վերջին համարում «Անարկուած ազգայնակութիւնը» առաջնորդով ճիշտ կերպով նկարագրելով թիֆլիսում տեղի ունեցած խայտառակութիւնները, գրում է հետևեալը:

Թիֆլիսի ազգայնակութիւնը, մասնաւորապէս հայութիւնը, վերջին օրերու անարկուած դրութեան մէջ է: Գաղաքի բոլոր մասերում խուզարկութիւններ ու ձերբակալութիւններ են տեղի ունենում: Այս երեւոյթը առանձնապէս աչքի է ընկնում ծայրամասերում, խուլ թաղերում, որ մինչև իսկ ազանութեան դէպքեր են պատահում: Հասարակութիւնը, մասնաւորապէս աղամարդիկ, չեն յաճախում ոչ թատրոն և ոչ էլ այլ դուրսնուողները: Սրան աւելացրէք և այն խուսարը, որ տիրում է քաղաքում: Խուսարը, որ պարտաւ հող է պատրաստում գլխիւրային «հերոսներ», թալանչի-աւազակների սրխ-

ԻՆՉՆ Է ԱՍԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀԱՍԱՐ

Հայ-իրազական դեմաքր կոխար, որը ծագել է վիճելի երկրամասերի անանարածման առթիւ և ինքն բառերեան ներկայացնում է ազգային և պետական հարցերի ամենապատճառ ձևի լուծումը, շեղեց ընդհանուր ուղադրութիւնը հայ ժողովրդի համար աւելի կարեւոր ու օգտակար մի փոստիցային է, որ Իսթեթիցները նրան ճանաչեցին ճանկատանի զէմ կրուող կողմ և պաշտօնապէս թոյլ տուին հայոց ներկայացուցիչներին ևս մասնակցելու համաշխարհային կոնֆերենցիային:

Մինչդեռ բոլոր վիճելի ազգային հարցերը՝ ազգայնական, սահմանային, անասա-բաղաւորակրթական, պէտք է իրենց վերջնական լուծումն ստանան միմիայն կոնֆերենցիայում և ոչ թէ պատերազմի զարուած և նոյն իսկ անկախ այդ զարուածում ունեցած ներկայ յանգութիւններից. աւելին կարելի է ասել, զէմք բարձրացնելով և փորձելով կուտի միջոցներով շուճելով վիճելի հարցերը, նոյն իսկ նման փորձի յաջողութեան դէպքում կարող է միայն բացատրանալ վերաբերմունք օտեղեկ զէպի յաղթողը կոնֆերենցիայի վրասօր մասնակցողների կողմից և, հետևաբար, կը նախապատրաստի մի անասակ անասակութիւն՝ դիպլոմատական մրցման անասակէտից, որը շատ

զէպերում հասարակ է գտնուած լուրջ կոնֆերենցիայի տարուած Բուսահան է լիւրջ 1877-78 ուսութեարեկան յաղթանակ պատերազմի Սան-Ստեֆանոյի պաշտպանը հաստատուած հետեանքների մեծ մասի ոչ նկատուելի Թերլինի կոնցրեսում:

Այսպիսով, այժմ տեղի ունեցող հայ-իրազական յանցաւոր պատերազմը կարող է միմիայն վառել հայոց զորքին համաշխարհային կոնֆերենցիայում, ուստի պէտք է անմիջապէս վերջ տրուի նրան Իսթեթիցների մասնակցութեամբ հայ-իրազական կոնֆերենցիայ զուտաբերով և ժամանակաւոր համաձայնութեան գաղով: Հայ ժողովուրդը և նրա առաջնորդները պէտք է պատրաստուեն մի աւելի կարեւոր զորքի համար այն է՝ մասնակցելու համաշխարհային կոնֆերենցիային:

Ճիշտ է, հայերին կուտող կողմ ճանաչելը և նրանց համաշխարհային կոնգրեսում մասնակցելու թոյլ տալը վերաբերում է Տոնկա-Հայաստանին, որի վերաբերեալ թուրքերը իրենց բոլոր իրաւունքները կորցրին, սկզբում բարոյապէս՝ իրենց ստորապիւնի ղաժանութիւններով, և ապա՝ քաղաքականապէս, ի հետեան իրենց իրակատար զորատութեան և Իսթեթիցներին լիովին անձնատուր լինելով:

Սակայն ոչ օր իրաւունք չունի հայ ժողովրդին խանգարելու, որ նա կոնֆերենցիայի համար ընտրի այնպիսի ներկայացուցիչներ, որոնք բազմակողմանի կերպով գիտնային

հայոց հարցի զանազան կողմերը, նրա ամբողջութեամբ վերցրած և կարողանալին համաշխարհային արեւոյաքոտի առաջ փայլուն կերպով պատասխան տալ և համազուգեցիկ կերպով հիմնաւորելին հայ-ազգի փոփոխների և պահանջների ճշագիրը: Այդպիսի ներկայացուցիչների ապրելու տեղը և նրանց նախկին գործունէութիւնը չի կարող խանգարող առիթ հանդիսանալ ներանց ընտրութեան:

Անշուշտ Հայաստանի հասարակապետութիւնը այնու միակ անկիւնը, որտեղ այժմ գորգանում է հայ ժողովրդի ինքնուրոյն ազգային-քաղաքական կեանքը, պէտք է գտնուայ այն վայրը, որտեղ պէտք է մշակուի հայ ժողովրդի պահանջների ճշագիրը: Իսկ այդ ճշագիրները մշակման միակ լարարատորան կարող են դառնալ հայ ժողովրդի հասարակական-քաղաքական մտքի կազմակերպումը՝ կենտրոնները՝ կուսակցական կամիտէները, իսկ ամենից առաջ Հայաստանի Հասարակապետութեան պարլամենտը իր կառավարութեան հետ միասին: Անտեղից պէտք է թելադրուեն ղեկավարել հրահանգները և այնտեղ պէտք է վերջնականորէն ձևակերպուեն հայ քաղաքական մտքի հասարակական աշխատանքի արիւնքները ազգային անկախներին, զոնէ մինիւնումի, իրագործման համար:

Եւ անա, ազգի հոգիոր և ֆիզիքական ուժերը կորսուած պարտուած Թուրքիայում փոխարեն, հայ ժողովրդի առաջնորդները պէտք է իրենց ամբողջ ուղադրութիւնը և

բազմութիւնները յամուած մասար են ոչ միայն իրեն ձաք ափին գտնուող թաղանթներ, այլ և քաղաքի կենտրոնական փողոցները իրենց փողոցները: Եւ ինչպէս չեն տեսնուում իրենց անասակութիւնը իրար դիպչելով են անցնում:

Եւ անա այս ամենը առիթ են տալիս ազգայնակութեանը կարծելու, որ նա գտնուած է օրէնքից դուրս:

Մենք քաղաքային դեմոկրատ վարչութեան ուղադրութիւն ենք հրաւիրում խուսարում տարապող ղեկակրատիայի վրայ, որը պանիկայի է ենթարկուած:

Հասարակութեան տակաւորները գրելու են բարձրացրել և իրենց անասակութիւնը պրոֆուկացիան են տարածում, աւելի ու աւելի մթաղներու աղաքանակութեան միտքը և աւելի բորբոքելու ազգամիջեան կրակը:

Աւելորդ չենք համարում հասարակութեանը գրուաչանելու, որ նա զգոյշ և գգաւա լինի և չեն թարկուի պրոֆուկացիայի:

Մենք մեզ վրայ վերցնում ենք համարձակութիւն յայտարարելու, որ հայ հասարակութիւնը օրէնքից դուրս չէ համարում: Եւ աւելորդ չենք համարում կառավարութեան ուղադրութիւնը հրաւիրելու քաղաք ջրում ձուկ որսողներին վրայ, որոնք իրենց մութ գործերն են կատարում կառավարութիւնը պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ հայ հասարակութեան միտքը հանգստացնելու և յայտարարելու, որ նա իսկապէս օրէնքից դուրս չէ համարում:

ՎՐԱՑ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

ՎՐԱՑ ԱԶԳԱՅԻՆՆԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼ-ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Վրաց ազգային-դեմոկրատ կուսակցութեան «Սարարթեւոս» թերթը գրում է.

«Անկերքելի է այն փաստը, որ վրաց սոցիալ-դեմոկրատիան էլ չի ներկայացնում գաղափարային կուսակցութիւն և ոչ էլ գաղափարային ջաղաքականութիւն է վարում:

պանքներին, որոնք նրան մեղ են, գուցէ և այժմ էլ զէպի անմիտ կրուի: Այդ է պահանջում նախ բարձրաշարեան արիւնտ պատմութիւնը այդ ժողովրդի, որը կուտել է այդ միութիւնը օտեղծելու համար. այս են պահանջում նրա առում անհանձնում մեծ գոհարեթիւնները համաշխարհային մեծ պատերազմի ընթացքում: Բոլոր ճակատներում, որպէս կանոնաւոր լրացումներ ուստ գործի, որպէս կուսակրական կազմակերպութիւններ, պարտիզանական զորախմբեր և թուրքական բռնակալութեան նահասակներ: Այս է պահանջում նախ նրա զոյց առում հաւատարմութիւնը Իսթեթիցներին, որը գրեց հայերին իրա մեղ թուրքերի ղեմ կարսի ու Ալեքսանդրապոլի տակ և Բագուում, երբ, թուած էր, թէ ամեն ինչ կորած է, և երբ արևելեան ճակատում բոլորն էլ զէպերը վայր էին դրել խարուսիկ յաղթանակողի առաջ:

Հենց նոյն ժողովրդների ազատ ինքնորոշման մեծ սկզբներից հետեան է հայոց ազգային ճրագրի երկրորդ նախադրեալը, որը զքթբարբոր արեւմտեան այս քանապարտ արեւմտեանութեամբ նստացնում է իր արժէքը, այն է՝ գաղափարական Հայաստանին անմիջապէս կցած հայրենակ վայրերի միացումը Հայաստանի հետ: Հասկանալի է ի հարկէ, առանց խախտելու Անդրկովկասի միւս ազգութիւնների միմեքար շահերը և նրանց իրաւունքները, քանի որ նրանք ևս հաստատար իրաւունք ու

Այս ժողովուրդը լցնում արդարյն
պատկանում է արդարյն զարգացում
խառն թեքում, որ համարում է չու
նի ոչինչ ընդհանուր մարդկային
կան սոցիալիզմի հետ: Այս շահերն
եր պաշտպանում պ. ժողովուրդի
և պ. թեմերի: Կատարվում
թիվը, երբ նա ազգայնացնում էր
ստանդարտները: արժեքները
կամ գոտարարներ: Այս շահերն էր
պաշտպանում նա, երբ կամ, Չա
ռախի կամ Մարկայի Մարտական
հանրապետության հետ կապում
էր պատրաստում: Այ թե միայն
պրոպագանդան և գիտաբանական
համար է հարկաւոր տեղի տրուող
կամ լեզուի պաշտպանություն է ու
մեղ կապում ըստ ստանդարտի: Այս
բոլոր ազգային տարրերի համար
անտես արած գաղափարային մի
նակը: Եւ սոցիալ-դեմոկրատական
կատարություններն էլ ամբողջացող
(ինտելեկտ) ազգային քաղաքակա
նություն է վարում ինչպես տեղա
թեան ներքո, այնպես և դուրս:

Արդյունք միմյանը մեծ վտանգ է
սպառնում ազգային սոցիալ-դեմոկ
րատիայի համար: Սոցիալ-դեմոկ
րատիան, լայնոր թան է, ինքը
լուս գրում է, որ օտար հոգի միայ
է հանդիս: Այստեղ նրանք էլ չեն
կարող գաղափարական կախ մղել,
որովհետև համարում թե մեր բոլոր
նկրողները իրարցին: Կուսակ
ցական մարտություն պահանջու
համար մեղ պետք է հետադարձ
ընդհանուր ասպարեզից: Փորձում
զինվարները արդեն այս բանի
իրականացման էլ ձեռնամուխ են
եղել: Այստեղում են հակադեմոկր
ատիային ազգային կուսակցություն
ընդհանուր սոցիալ-դեմոկրատիան
է: Այս բանը ազգում է մի քանի
տարրերի վրայ: Կարող ենք մեր
կուսակցական շարքերում:

Մեր կուսակցությունից հեռացան
մարդիկ որոնց քաղաքական կա
րիերը եղել է կապի իրենց բազ
մազգայնացման թաղի հետ: Մարտ
ական ծախս և մարտագին ամ
մասնակց այս բանը նշանակել իրեն
մարտը բուրժուական կուսակցու
թեան հիմնարկություն: Կեղ պե
նեն ազգային ինքնորոշման համար:
Այս են պահանջում թե քաղաքա
կան գիտակցությունը և թե պատ
մությունները: արժեք մեղ տալով
են, թե անդրադարձին են համա
մայնություն լինել չի կարող այն
անց, որտեղ մարդիկ մի մասը
որին կեց դառնում է նայն ժողով
որ ազգային պետությունը, կրտ
ուում է վերջինից օտար պետու
թեան ստանձնումը:

Հայոց ազգային պահանջների
երրորդ նախադրույթը ստալ է գա
լին արդեն ոչ միայն հայ ազգի
ազատության պայմաններից, այլև
հոգիական լեռնաշխարհի հարա
կամ երկրների միջազգային խա
ղաքության շահերից, այն է ստեղ
նի ու մեղ, ինքնուրույն ազդեցիկ և
ինքնապաշտպանությունը ընդունակ
հայ պետություն: Այս նախադրույթ
թեկազրում է ոչ միայն ընդհա
նուր նկատառումներից, որոնք հաս
տատուում են պատմության անընդ
հատ փաստերով, այն է, որ ամե
նամեն մարդասիրական սկզբունք
ները միայն այն ժամանակ են ի
րական և կենսունակ, երբ նրանք
ընկած են նրկական ուժի վրայ,
այլև հայոց պետության աշխար
հազարկան քիթից, որը սահմա
նակցում է պատերազմաւոր Օսմա
նեան միապետության, և միաժա
մանակ էրկր կողմից շրջապա
նում է մահացական ազգայնա
կություն: Երբ շատ հեղափոխում
ենթարկում է պանիստիստական
պրոպագանդային, սրի բոլոր հենց
նրքը թիբեթիան է:

Պակոյն, որպեսզի Հայաստանը

կուսակցության գաղափարախոսներ
էլ անուանեցին: Սա գործնական
էլ ինչպես սոցիալիստների, այնպես
էլ կուսակցության համար, ձեռն
տու է գործ ունենալ այնպիսի հա
կատարողների հետ, որոնք նեղ
գաղափարային խմբական հոգի
վրայ են կանգնած: Բայց սա մեղ
համար հարմար է և ձեռնառն:

Մեր միջոց էլ պաշտպանել ենք
գործող կապիտալը, իրեն ազգային
եռանդի մի ձեռք բարձրագույն ներ
կալ պայմաններում գործադրելիք
կապիտալի հասարակական մի ոյթ
է: Այս պատճառով բուրժուակալի
գաղափարները հարկաւոր ենք համա
րում ժամանակակից ազգային կու
սակցության ստեղծման համար: Սակայն,
այս այն չէ նշանակում, որ կար
ծես միայն բուրժուակալ գաղափարի
շահերն ենք պաշտպանում ի վտա
նացած լուրը հասարակական գա
ղափարների: Մեր քաղաքական նը
պատակն է միայնիմալ ներդրակա
կություն հիմնարկություն և ոչ թե
գաղափարային կուսակցություն: Եւ
երկրորդ է Ռուսաստանի օրինա
կը ցոյց տուցել, թե որքան վտան
գաւոր է ազգի գոյությունը համար
մարտիկ գաղափարային հակա
ուսակցություն և բուրժուակալական
կապիտալը: Երբ, երբ, որ որևէ գաղա
փար է կամ խմբի ետևերական
նպատակները հակասակում են պե
տության նպատակներին, մենք
ստանիկ միջոցներով ձեռնամուխ
էր լինենք այս գաղափարի
կամ խմբի դեմ, թեպետև նա լինել
մինչև անգամ բուրժուակալի: Ցամե
նայն դեպք ազգ-դեմոկրատիական
ուժերի ժամանակ անկարելի կը լի
նէր արևելալայնի և զեյթունա
խորություն մակիտանային, որ հոգ
է պատմ ներկալ սոցիալիստական
ուժերի ժամանակ:

Արդյունք ստորալ փորձառու
թիվը հաստատել, որ սոցիալիստ
ների տիրապետությունը բոլորովին
չէ նշանակում սոցիալիզմի հիմնա
արուած: Սոցիալ-դեմոկրատիական
կատարությունը Ռուսաստանում
յակերաններին (ЯКОМНИЦЫ) գործն է
կատարում, Վրաստանում կատա
րում է ազգային և դեմոկրատի
կան գործ: Սրանում է նրանց վի
ճակի միասնակ կեղծրը: Այս

ինկապեն ուժեղ և կենսունակ օր
գանդով դառնալ: անհրաժեշտ է
նրան հարաբերություն սույ պե
տական հասարակական ստեղծա
գործական աշխատանք օրնկու:
Այստեղից հետևում է Հայաստանի
արդար պահանջների շարքը նա
խադրույթ: Սա անհատական մի
րականում: Այս նախադրույթը
մենք հասկանում ենք ոչ միայն
այն մարդ, թե պետք է հայ ժո
ղովրդին վերադարձան նրանից
թալաններ, կողպատած և թիբեթ
սակարների ու թեբեթ գործին
ուղեկցող քեյի յանդակներին
ձեռքով դուրս տարանները, այլև
բոլոր հայ վարերի անտեսական
միջամտությունները ի հաշիվ նրանց
ուժերի: Եւ հենց այդ աւերող
ների ձեռքով, այն մաքրով, ինչպես
այդ հակադեմոկրատիկ և Բերբայի և
Սերբայի նկատմամբ, որոնց մի
րանտրուությունը արդեն սկսում
է: Մոխիրների տակից պետք է
վերաշինունեն հայոց քաղաքներն
ու գիղիքը, մարտեն արտիքը,
նորից անկուն այդիները, վերա
կանգնուի շարժական և անարժ
ինվենտարը: Այս մի աւերող պա
հանջություններն չէ, այլ արդարու
թեան վերականգնումը և պարտի
ստացումը, բանի որ հայ ժող
վուրդը ինք պատերազմ չի օկել,
այլ նրա գոյն է դարձել, թե՛ կա
րող էր շատ զոհերից իտալական թե
կը ժամանակին ընդունել Ե
րիտասարդ թիբեթի առաջարկը:
Բայց նա իրեն զոհ դարձրեց ընդ
հանուր երկրպագան նշարտություն
և իրենուրի գործին: Սա Ինչպե

մարդկանց հարկ կը լինի իրենց
գաղափարային գաղափարախոսու
թեան վերաբնեցություն: Կամ պիտի
հրաժարուն պետական շինարա
րությունից: Ազգային դեմոկրա
տիան այս կողմից մեծ առաւելու
թիւն ունի: Մեղ համար ազգու
թիւն և դեմոկրատիա լուկ խոսքեր
չեն, այլ անբախտիկ սկզբունքներ:
Այս պատճառով դեմոկրատիա
կան հանրապետություն մէջ մեղ
շատ վայել է կուս մեղ կառավա
րությունը զեյթ մեր ձեռք ձգելու:

«Երթորան» (№ 281) տալ ըն
բերով «Մշակից» Անդրկովկասեան
հանրապետություններ Ֆեդերատիվ
կազմերով միացնելուն վերաբերեալ
գրածները, ասում է հետևելով:

«Այս բոլորը լուս է, միայն
մի քան մտածում է «Մշակը»,
որ այս տեսակ կոմիտեիներին
կամ այլ տեսակ միություններ
հաստատում է սրի և ազգամարտ
թեան այն քաղաքականությունը,
որ վարում է գաղափարական կու
սակցությունը: Եւ մինչև որ այս
քաղաքականության հետևողները
մէջ թշնամանում են, նրանց
բոլոր պատի և մարտունակ
մասին մի թե՛ մարդ չէ այն դեմո
կրատիայի պիտի, որ իր արի
նով պաշտպանում է, ուղ
մաճակատում դեմոկրատիայի
գաղափարները: Մի թե՛ բանը
պատմում է և մարտանքում,
և ոչ թե գաղափարականների դա
ճանակական քաղաքականության
մէջ: Կրկնում ենք ու Անդրկով
կասի ազգերի կոմիտեիներին ու
դում է իրարորմած տեսնել, նա
ստեղից առաջ պետք է Անդր
կովկասի ազգիկ ուժը: Հայաս
տանի ազգային կատարություն
ընդ և նրա կուսակցությունը
Ինչպե՛ս կուսակցություն հետագնէ:

Հայ սոցիալիստները սակայն
չեն արել իրենց քայլը այս կամ
այն կողմը, ուստի նրանց խօսքը
և գիրը Անդրկովկասեան շարկ
պի մասին այնպիսի ինքնուր
ուստարական քաղաքի բնու
թեան է ստանում, որ միայն
այսօր փաստարկ է պատերազմի
կրկնելի գործին հաստատում մնաց
նայնակ այն ժամանակ, երբ գեր
մանակարք առաջարկում էին իրենց
պաշտպանությունը թե՛ հայերի և
թե՛ նրա հարևանների նկատմամբ,
այն պայմանով, որ սրանք վճա
կանորեն ընդունեն կենտրոնական
բոկի օրինաւոյնը:

Սրանք են այն հիմնական պա
հանջները, որոնք պետք է հայ պա
տարիստության համար պահանջ
ներին մրադրի հիմք դառնան մի
ջազգային կոմիտեիներին մէջ: Այս
մրադրի մշակումը և յաղթող Ինչ
նակից պետությունների կողմից ը
դունուկու համար նախապատրաս
տական հոգ պատրաստելը շատ ա
ւելի կարեւոր է, քան սահմանագծա
լին ընթացիկ ժամանակաւոր (մի
չն կոմիտեիներին) տիրապետու
թեան արհեստ սակարկությունը:
Պատերազմը, թեկուզ և նա յաղթ
ական լինի, մի քայլ անգամ առաջ
չի տանի այս ամենամեծ ազգային
գործը: Այս պետք է լուս հակա
նան, եթե ոչ գաղափարականները,
գոնէ միս հայ քաղաքական կու
սակցությունները և ինքը, երեւ
նում նստած հայոց կատարու
թիւնը: Այսպես են մտածում մենք
հաստատում ենք: հակառակ է. և
ժողովուրդի կարծիքին և «Մշակի»
պիտեւում, ոչ միայն հայ կազմա
ները և Հայ ժողովրդական կու
սակցությունը, այլև ժամանակակից
Հայաստանի բոլոր շատ թե՛ թե՛
յախար և ողջմարտ գործիները:
Այսպես են մտածում նոյնպես հայ
ժողովրդի սուս բարեկամները:

Մ. Կասեբեյով

գուրս կեղ ղեմոկրատիայի հա
մար. նա միայն ինչպե՛ս և
կառուցու ետևոր և սրանով ու
ժեղացնում է գաղափարականների
քաղաքական տիրապետությունը
(ասանտրեան): Այս օրեկ
աբե հետևանքների առթիւ արար
հարկաւոր ենք համարում զեյթ
ոչ թե պատի և հեռագրի միա
տրուություն մարին, այլ ընդհա
նուր ուժով դեմոկրատիայի քա
ղաքականություն տիրապետու
թիւնների պարտություն մա
սին: Եթե հայ սոցիալ-դեմոկրատ
ները նպատակ ունեն այս, այ
սինքն ինչպե՛ս և մտայնութիւն
մատուցանել դեմոկրատիային,
մեղ պետք է աջակցին այս վրձ
նական կուսի ժամանակ և ոչ թե՛
հետուից անհոգ գաղափարություն
ներ կարգանս:

Վրաց թերթը պետք է չը մտա
նայ, որ իրաքանչիւր մանր ու
մունք գեղը, ինչպես և կենդանի
զանգուած ունեցող երկրի միջև
արհեստական սրտանշանը կանգ
նեցնել և անտեսական և կուսու
րական կեանքի անկար կանգնեց
նելը նշանակում է մարտերը
դամարել և հարաբերություն սույ
ազգամույ տարրերի գերբնաւու
թեանը ժողովրդական մարք վրայ
Բայց այսօր մենք արձանագրում
ենք մտածողութեան այս տար
բերությունը, սրի ետևում թաղ
նում է մի այլ սե ուրուական:

ՎՐԱՅ ՇՈՒԿԻՆԵՍՆԵՐԸ ԴԱՇՆԱ ԿԻՑՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ստորև թարգմանաբար տալիս
ենք «Երջն» թերթից վերջին ա
ռաջնորդը, որ մի անգամ ևս
պարզորեն ցուցադրում է վրաց
թուրքական շղթաները և նրանց
մարք ու թղծի ձեռնարկները: Ինչ
նակիցների վերաբերմամբ:

«Երկրպագան Կովկասում առաջին
անգամ ներգործական գեր է սկսում
խաղաղ անգլո-ֆրանսիական միու
թիւնը, որ պատերազմի վախճանով
ընձեռեց կարգադրական գերագոյն
իշխանություն: Այս միությունը գե
մ Վրաստանի երկր էլ ունեցել
թշնամական ոչ մի ընդհարում և
վեճեր: անհրաժեշտ է միայն կա
տարիքակն պարզ կազմայանել գո
յացած կազմությունը:

Բոլոր այն փորձերի ժողովուրդ
ները, որոնք գնեկարդ են իրենց

ՀԱՅ - ՎՐԱՅԱԿԱՆ ԿՈՆՎԻԿՏ

ՎՐԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԻ
ՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇՏԱԲԻ ՀԱՂՈՐԴԱ
ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թիբեթի, 27 դեկտ.
Բոլոր ֆրանսիներում գիշերը
անցաւ խաղաղ. (Ղ. Ղ. Գ.)

ԿՈՆՎԻԿՏԻ ՇՈՒՐԸ

Բուխարայից Թիբեթի եկաւ
Գր. Լիզիձէի կամաւորական
խումբը:

ՊԱՏԵՐԱՋՍԻ ԿԱՐԻՔՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐ

Վրաստանի ստեղծարար գրական
րական միությունը որոշել է պատե
րաբար կործանելի կարծիքներ հա
մար վրաց պատերազմաների և ար
դիւնաբերողների շրջանում 10 մի
լիոն ու հանդանակություն կատա
րել:

Թիբեթի քաղաքային վարչու
թիւնը որոշել է ազգաճանապարհ
նող քաղաքային ծառայողներին
նիւթական անվաճառութիւն ցոյց տալ

քաղաքական քաղաքական լինու
նականորեն իրենց անհրաժեշտ
դարձնել գեղի միջազգային ան
օրինաւոյնացան, որն ակնի շատ
բան է խոստովանում: Այս օրեկ
որ Անդրկասի և հանրապետու
կալայցու թե՛ թե՛ կալայցու
եթէ իսկապէս նրանք պահանջում
են ազգային բանի մաս, այս չէ
կարող նրանց պրեթորիս և ժող
վրդականութեանն օգտակար լի
նել, և ընդհակառակը շատ էլ
դժուար չէ գտնել մի այնպիսի
ընդհանուր լեզու, որով կարելի
կը լինի որոշ կազմայանել այս
տեղ քաղաքական կատարույ
ընդունելի շարքերութեաններ: Ո
րովհետև երկու կողմն էլ շահագրը
րուած է, ամենից առաջ, մի բա
նով վերականգնել կեանքի նոր
նով պայմանները, որոնք խանգա
րուեցին յիզափոխութեան էջիս
ներով:

Սակայն սուսական այս վերջին
մեր ընդունուած ժառանգութեանց,
ի հարկէ, պետք է հրաժարուներ:
Անհրաժեշտ է բուն իսկ պետական
լեզուն խօսել, որովհետև սուսական
միախոսների և «սովետների» հա
մաշխարհային պրոլետարիատին դի
մուծով և նման լուրնագներով լի
զուէ Ինչնակիցների համար կատա
րելապէս անհատական է:

Այստեղի բոլորիներին յիշեցնող
բոլոր, թեկուզ արտաքին ամենա
հին բոլոր միջոցները պետք է
վերացնել ու այն փորձերի վրայ
յախոնակական խաչ բաշել:

Այստեղ կեանքը նորոգում է ու
այս անգամ լրջօրէն է վերսկսում:
Եթէ Վրաստանը Կովկասեան ժո
ղովուրդներից միակը չարունակ
կը խօսէ և կը գործէ, ուստ յեղա
փոխական ինստուտով, նա կը գրեթե
գեղի ինքը արժանաւոր ուղարու
թեան բոլոր իրաւունքից:

Կովկասը հարկաւոր է եւրոպա
կան ու ամերիկական դրամազու
թիւն, հարկաւոր է եւրոպայի և Ա
մերիկայի կալուածական ոյթերի
համար, և այս ոյթերը կապը կը
ստեղծեն հարկի ու մահմեղական
ները միջև աշխարհի անկող: Աջ
րաստանն ու անդամաւորմով սրա
կեանքը: Անհրաժեշտ է, ինչ էլ որ
լինի, Ինչնակիցների հետ խօսելու
մի հասկանալի լեզու գտնել:

Ինչնակիցները, անհրաժեշտ, բա
արժանուրէ կը զնանաւան վրաց
թուրքական ազգամուտների այս նոր
կենդանանալիսութիւնը:

ՎՐԱՅ - ՎՐԱՅԱԿԱՆ ԿՈՆՎԻԿՏ

Այն սկզբունքով, որ կիրառուել է
դուսայի կողմից նախկին պատե
րազմի ժամանակ:

Թիբեթի բոլորային նմանազան Ա.
Միլեանի նախապատկանութեամբ գոր
ծող Վրաստանի և Հայաստանի պա
տերազմից ֆաստաւաններին օգնող
(երկու երկիրներին) մարմինը կո
չեր է ուղարկել Անդրկովկասի գա
նազան քաղաքների ստեղծարար
գիտաբանական շրջաններին նիւ
թական հանգանակութիւն կատա
րելու համար: Թիբեթում կոմիտեն
մի շարք կազմակերպչական աշխա
տանքներ է ձեռնարկել:

ՔԱԳՈՒ

Հաստատու արքիւրներցի տեղե
կացնում են, որ Բագուում բանկէլ է
բանուորական գործադուր: Ձերբա
կալում են բանուորների գիտաւոր
ներից ամենայայտնի գործիչները:
Ինկա. 25-ից Բագուի հետ յարա
բերութիւնը լոգում է:

Հաստատու արքիւրներցի տեղե
կացնում են, որ Բագուում բանկէլ է
բանուորական գործադուր: Ձերբա
կալում են բանուորների գիտաւոր
ներից ամենայայտնի գործիչները:
Ինկա. 25-ից Բագուի հետ յարա
բերութիւնը լոգում է:

